

izvirni znanstveni članek
prejeto: 2003-05-07

UDK 910.1:321.01(4)

DRŽAVNE TERITORIALNE MEJE V VMESNI EVROPI Z VIDIKA NEKATERIH TEMELJNIH ZNAČILNOSTI – PRIMER UPORABE METODE HIERARHIČNEGA RAZVRŠČANJA

Filip TUNJIĆ

Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, SI-1000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad 25
e-mail: filip.tunjic@mors.si

IZVLEČEK

V prispevku avtor želi z metodo multivariatnega razvrščanja (Cluster Analysis) pokazati, kako lahko pretežno abstraktne ideje in teoretične konstrukte – kot so značilnosti državnih teritorialnih meja (DTM) – umestimo v empirični relacijski ali matematični (ožje številčni) sistem ter jih empirično merimo. Nato na primeru značilnosti/spremenljivke konfliktnost DTM dobljene empirične podatke ponovno postavimo v medsebojna kvalitativna razmerja tako, da jih vsaj v nekaj glavnih potezah "prevedemo" nazaj v političnogeografski, pretežno teoretični jezik. Tako dosežemo sintezo kvantitativnega in kvalitativnega znanja o značilnostih DTM v vmesni Evropi, zlasti v segmentu njihove konfliktnosti, s čimer lahko dosežemo tako po kakovosti kot po obsegu višjo raven znanja o teritorialnih pojavih, procesih, odnosih in aktivnostih.

Ključne besede: Vmesna Evropa, državne teritorialne meje, konfliktnost DTM

CARATTERISTICHE FONDAMENTALI DEI CONFINI TERRITORIALI STATALI DELL'EUROPA INTERMEDIA – ESEMPIO D'USO DEL METODO DI CLASSIFICAZIONE GERARCHICA

SINTESI

Nel contributo l'autore desidera mostrare, servendosi del metodo della classificazione in gruppi (Cluster Analysis), come idee per lo più astratte e costruzioni teoriche – per esempio le caratteristiche dei confini territoriali statali (CTS) –, si possono sistemare nell'ambito del sistema empirico relazionale o matematico e possono essere misurate empiricamente. Successivamente sull'esempio delle caratteristiche/variabilità conflittuali CTS, i dati empirici nuovamente ricavati, vengono risistemati in rapporti qualitativi di reciprocità, traducibili in poche mosse essenziali nuovamente in linguaggio geopolitico per lo più teorico. Così raggiungiamo la sintesi della conoscenza qualitativa e quantitativa delle caratteristiche CTS dell'Europa intermedia, soprattutto nel segmento della loro conflittualità; e si raggiunge livelli superiori di conoscenza di eventi territoriali, processi, rapporti e attività.

Parole chiave: Europa intermedia, confini territoriali statali, conflittualità dei CTS

Prva med glavnimi funkcijami empiričnih metod je elaboracija in specifikacija obstoječih teorij in obstoječega družboslovnega znanja. Druga je oblikovanje hevrističnih domnev glede novih pojavov, novih odnosov, novih vprašanj in novih teorij, skupaj z razvijanjem naše sposobnosti prepoznavanja in naših orodij za prepoznavanje novih pojavov. Na tretjem mestu je uporaba empiričnih podatkov in metod za oblikovanje posameznih teoretičnih vprašanj v procesu strogega sklepanja in, če smo pri tem uspešni, tehtanje možnosti stvarne pospešitve rasti znanja, ki ne bo trivialno in mora biti vsaj delno verificirano.

Karl W. Deutsch, "On Methodological Problems of Quantitative Research"

1. UVOD

Univerzalna funkcija teritorialnih, med njimi pa tudi državnih meja, je posredovanje v teritorialnih izmenjavah oziroma ločevanje med teritorialnimi akterji v prostoru (Sack, 1986; Kratochwil, 1986; Kirby, Ward, 1987; Ruggie, 1993, Richardson, 1960; Wesley, 1962; Starr, Most, 1976; Most, Starr, 1980; Siverson, Starr, 1990). DTM so se v postwesphalskem obdobju razvile v prvovrstne politične institucije in procese (Anderson, Bort, 1998) ter postale bistvo in hrbtenica evropskega političnega sistema (Medvedev, 1999, 47). Toda tudi evropska prihodnost bo teritorialna (Hassner, 1993) in procesi, povezani s teritorialnimi mejami, bodo še naprej med ključnimi sestavinami mednarodnih odnosov (Anderson, 1999, 125).

DTM v Vmesni Evropi so nastajale v specifičnih prostorskih in teritorialnih okoliščinah, na specifičen način, v specifičnih časih, ob specifičnih zahtevah in potrebah teritorialnih akterjev, največ tistih zunaj tega območja. Tudi aktualni politični oziroma teritorialni evropski in svetovni procesi v prehodu "od modernega k postmodernemu" (Ruggie, 1993; Bull, 1977, 254; Anderson, 1995, 97) so za to regijo specifični : na površje *relativnega* prostora prinašajo vse specifične značilnosti DTM v njem. Tega dejstva politična geografija ne sme zanemariti.

2. TEORETIČNI KONCEPTI IN OPREDELITVE

Iz kompleksnega, večdimenzionalnega in po naravi pretežno teoretičnega problema značilnosti DTM smo za analizo izluščili 12 takih, ki po naši oceni kot teoretični konstrukti izražajo teritorialno stvarnost Vmesne Evrope : starost, pravna urejenost, način nastanka, zgodovinskost (historičnost), fiziografska, etnična, jezikovna in religijska usklajenost, frekvenca spreminjanja, obremenjenost z geopolitičnimi enotami, položaj v medimperialnem mejšču in konfliktnost državnih teritorialnih meja. Pri tem je bila ključno merilo ocena mož-

nosti njihove operacionalizacije, to je priprave za empirično obdelavo in merjenja.

Po končani analizi teoretičnih izhodišč smo značilnosti DTM prevajali v matematično izražene spremenljivke in jih na ta način pripravili za merjenje. Gradili smo jih s prepoznavanjem in evidentiranjem številnih indikatorjev v obliki stanj, pojavov, procesov, dogodkov in teritorialnih aktivnosti. Pri tem smo se zavedali temeljne zakonitosti, da se značilnosti DTM oblikujejo skozi celoto družbenoprostorske teritorialne dinamike na vseh ravneh – lokalni, državni, regionalni in globalni – in da ravno tako same značilnosti DTM v veliki meri opredeljujejo dinamiko in oblikovanje družbenega prostora.

2.1 Teoretični koncepti značilnosti DTM/spremenljivk

Starost DTM opazujemo z vidika spoznanja, da so nove ali mlade meje pogostejše vprašljive kot stare (Foucher, 1990), da "tako kot za druge spore, je tudi za mejne spore čas najboljše zdravilo" (Luard, 1968, 94, 97; 1970, 238) in da so, ko gre za "skorajšnje ali nezrele meje", mejni konflikti neizogibni, medtem ko sta njihova verjetnost in pogostost manjša v primeru starih meja (Hartshorne, 1938, 210; Boggs, 1940, 115). Čim daljše obdobje meje obstaja, teže jo je spreminjati (Fischer, 1948, 197, 221). Čeprav je večina DTM v Vmesni Evropi novih in zato še niso mogle prestati preizkušnje časa, je dovolj empiričnih in drugih dejstev, ki analizo starosti meja kot značilnosti DTM v Vmesni Evropi upravičijo z več vidikov. To značilnost/spremenljivko bi lahko poimenovali tudi trajanje DTM.

Pravna urejenost DTM izhaja iz koncepta suverenosti države kot pravnega vidika politične teritorialnosti oziroma definicije, da je državna meja črta, na kateri se pravni suvereniteti srečata in nehata obstajati oziroma da DTM v določeni fazi postane pravna ovira širjenju suverenosti. Sporazumi o DTM opredeljujejo osnovno fiziognomijo države v smislu obsega njene teritorialne suverenosti (Nordquist, 1992, 4), možno pa jih je označiti kot rešitev ali izid spora/konflikta/vojne, medtem ko je po zastoju ali mrtvilu pri reševanju spora ponovitev konflikta bolj verjetna (Hensel, 1994, 283). V našem primeru spremenljivka pomeni stanje verificiranosti DTM s pravnimi mednarodnimi, predvsem bilateralnimi akti, kljub temu da je sporazum ali pogodba o njej vedno kompromisna rešitev in rezultat pogajanj med državama. Celovitost sporazuma in raven soglašanja strani v njem pomenita manj napetosti glede funkcij DTM tudi v spremenjenih okoliščinah, s tem pa tudi manjšo verjetnost obnove spora z namenom ponovne pridobitve izgubljenega ali nekdanjega zahtevanega teritorija. Sporazumi o DTM so lahko popolni, potencialno ali stvarno sporne dele oz. vidike meje lahko "zaobidejo" ali pa poudarijo napore držav, da bodo vsa sporna teritorialna vprašanja reševale tekoče, spora-

zumno, po načelih dobrososedskih odnosov, v skladu z mednarodnimi normami in načeli idr.

Način nastanka DTM kot spremenljivka izhaja iz vprašanja, kdo so bili določevalci lokacije DTM, in dejstva, da so večino DTM v Vmesni Evropi določale velike zmagovalke vojn na medvojnih in povojnih srečanjih v kontekstih svojih aktualnih in dolgoročnih geopolitičnih in geostrateških ambicij. Akcije velikih sil so namreč prevladujoče v političnih procesih mednarodnega pomena. Tako so funkcije meje rezultat razvoja odnosov med sosednjima državama, vendar tudi, ali pa predvsem, širših mednarodnih razmer in odnosov. Rupnik (1994) ugotavlja, da je 80% meja v Vzhodni Evropi rezultat geopolitičnih kompromisov, doseženih na povojnih mednarodnih konferencah, samo 18% pa jih je nastalo z bilateralnimi sporazumi. Velika večina DTM v Vmesni Evropi je torej določena z dogovori voditeljev in s sporazumi/pogodbami, ki so jih na pariški mirovni konferenci 1918 vojne zmagovalke vsilile poraženim Nemčiji, Avstriji, Bolgariji, Madžarski in Turčiji: versajski mir (28. 6. 1919), ki je bil sklenjen med silami Antante in Nemčijo, ter sporazumi (Saint Germain (16. 9. 1919) z Avstrijo; Neuilly (27. 11. 1919) z Bolgarijo; Trianon (4. 6. 1920) z Madžarsko in Sèvres (10. 8. 1920) s Turčijo; nato pa Teheran (1943), Jalta (1945), Potsdam (1945) in Pariz (1947). Na teh "rešitvah" so temeljili podpisi nekaterih bilateralnih sporazumov o mejah med državama. Za nekatere DTM v Vmesni Evropi so bili sporazumi med državama podpisani šele v drugi polovici 70. let preteklega stoletja, za nekatere pa bilateralni sporazumi sploh niso bili sklenjeni. Nove DTM, ki so nastale s teritorialnimi spremembami ob koncu stoletja, so to vrzel še bolj zapletle.

Historičnost DTM kot spremenljivka temelji na "zgodovinskih asociacijah", tj. akumulacijah, ki jih prebivalstvo pridobi skozi čas, čeprav "moči teh asociacij ni možno meriti izključno z govorico časa" (Hartshorne, 1939, 168). Podobno Hartshornu dokazuje Boggs, da do večine evropskih mejnih konfliktov prihaja zaradi prepogostega povezovanja pravic s preteklostjo (Boggs, 1940, 17, 118). Gawrych (1997) piše, da se "vsaka nacija pri iskanju identitete in ponosa spogleduje z davnimi in srednjeveškimi obdobji in pri tem pogosto izkrivlja preteklost ... ob izvoru identitete in ponosa pa se srednjeveške imperije uporablja za upravičevanje teritorialnih zahtev".

Oblikovanje spremenljivke torej utemeljujemo z identifikacijo sovpadanja lokacij aktualnih DTM s teritorialnimi mejami nekdanjih teritorialnih sistemov in ureditev v območju evropskih imperijev, kraljestev zno-

traj imperijev, provinc, mark, vojaških mejnih sistemov (vojnih krajin) ter drugih oblik teritorialnih mejitev in demarkacij. Izhodiščna predpostavka je, da sovpadanje lokacij aktualnih DTM z lokacijami teritorialnih meja nekdanjih večjih in močnejših teritorialnih sistemov povečuje njihovo trajnost in stabilnost.

Usklajenost DTM izhaja iz znanih klasifikacij teritorialnih meja (Lapradelle, 1928; Sieger, 1926; Fawcett, 1918; Hartshorne, 1939, Boggs, 1970; Jones, 1945; Weigert, 1957, Grčić, 1989)¹ in spoznanja, da lahko skozi daljše obdobje naravne in antropogeografske meje odstopijo svoje mesto uveljavljenim političnim oziroma državnim mejam. Spremenljivka torej temelji na "dobrih" DTM, ki so usklajene z antropografskimi in naravnimi teritorialnimi mejami. Če politična meja ni precizno določena, tedaj pojem "meja", uporabljen za bolj ali manj vsako antropogeografsko mejo, običajno pomeni določen mejnik ali razmejitveno črto med dvema regijama ali skupnostma, ki se razlikujeta v kulturnih značilnostih. Lingvistična meja lahko poteka skozi mejnik dveh jezikovnih območij, kjer lahko obstaja relativno široko dvojezično območje ali območje mešanih skupnosti in jezikovnih "otokov". Podobno je z religijsko mejo na območju, kjer se srečata dve religiji. Govorimo tudi o kulturnih mejah, ki jih pogosto zamenjujejo s civilizacijskimi, kar pravzaprav pomeni napačno, praviloma geopolitično, interpretacijo pravih. Dejstvo je, da diferenciacije religije tudi v aktualnih procesih nastopajo teritorialno oziroma kot geopolitični akterji, pri čemer v območjih mejnikov oziroma prelomnic med njimi prihaja do močnih nasprotovanj.² Fiziografske meje izhajajo iz klasifikacije na "naravne" in "umetne" oziroma iz odklonov lokacij DTM od fizičnih ali naravnih meja. Tam, kjer ločevanje entitet s teritorialnimi mejami ni bilo usklajeno z geografskimi fizičnimi dejavniki, tudi ni bilo težko napovedati fizičnega nasilja in vojne (Isard, 1992, 99-100).

Frekvenčnost spreminjanja je spremenljivka, ki izhaja iz zgodovinskega dejstva, da je pogostost teritorialnih sprememb stalnica teritorialne zgodovine regije, s tendenco nadaljevanja v prihodnosti. Nestalnost meje ustvarja nekakšno mentalno sliko njene "nepomembnosti". Spremenljivko je sicer možno povezovati s spremenljivko starost, vendar ločena analiza pove več o dinamiki in evoluciji ter o ozadnih spremembah. Zato je lahko kompenzator za že omenjeno pomanjkljivo konsistentnost spremenljivke starost. Pogoste revizije meja spreminjajo obstoječe meje v destabilizirajoče dejavnike (Luad, 1968, 97).

Geopolitične enote so spremenljivka, katere pojem

- 1 Morda najbolj znana klasifikacija je Hartshornejeva, na kateri večina drugih avtorjev gradi nadaljnje klasifikacije: antecedentne, subsekventne, vsiljene, posledične in reliktno.
- 2 Tudi naša širša raziskava je pokazala samo navidez paradoksalen obrat, to je da večja usklajenost DTM z religijskimi mejami pomeni tudi njihovo večjo konfliktnost, kar je v skladu s Huntingtonovo tezo, da se države sedaj politično zbirajo okrog velikih religij in da bodo medreligijska mejšča območja konfliktov in vojn.

smo si izposodili iz knjige Petra Vučića (1995) in jo opredeljujemo kot del države, dveh ali več sosednjih držav hkrati, celotno državo ali skupino malih držav, s katerih položajem ni zadovoljna vsaj ena stran, pogosto pa niti sama geopolitična enota. Gre torej za bolj ali manj sporno teritorialno enoto, ki je nastala zaradi teritorialnih sprememb, neusklajenosti DTM z drugimi teritorialnimi mejami ali pa zaradi kakega drugega razloga. Zato gre pri geopolitičnih enotah za objekte, proti katerim je lahko usmerjeno kakšno specifično teritorialno vedenje, ki pogosto oblikuje "vprašanje, ki ne bo pozabljeno" (Forsberg, 1995, 210) ali "geopolitično pravico".³ Tako so geopolitične enote potencialni ali dejanski dejavniki mejnih konfliktov oziroma del teritorialne stvarnosti, ki predstavlja "situacijske in strukturalne dejavnike mejnega konflikta" (Tägil, 1977). Prav tako jih ni težko prepoznati kot kategorijo embrionalnih in mikrodržav iz četrtega reda Cohenove lestvice nove svetovne geopolitične strukture (1994; 1999).

Položaj DTM v medimperialnih razmejitvah je spremenljivka, ki izhaja iz narave reteritorializacijskih procesov in potrjevanja Vmesne Evrope kot geopolitične regije v novi globalni geopolitični strukturi (Cohen, 1994; 1999) in razmejitve med sistemi državnega vazalstva (*suzerain state systems*) na evropski ravni. Pri slednjem gre za kompleksno centralizirane ali hierarhično urejene politične imperialne strukture, v katerih sta pomembnost, status in usoda vsake države v koncentričnem sistemu interesov odvisni od položaja v odnosu do imperialnega osredja (Wæver, 1997b; Tunander, 1997; Hassner, 1997; Wight, 1977; Brzezinski, 1997). Osredja si namreč skušajo oblikovati ali razširiti svoje geopolitične, geostrateške, varnostne in druge funkcionalne teritorialne sisteme oziroma doseči takšne varnostne meje, ki bodo dislocirane od uradnih meja teh sistemov (Foucher, 1998). Posledica so območja delitev interesov in teritorialnih izmenjav na relativnih periferijah oziroma Vmesna Evropa. Zato bo usoda tega dela Evrope deloma ponovno določena zunaj regije: v Washingtonu, Moskvi, Bonnu/Berlinu, morda tudi v Londonu in Parizu, piše Foucher (1998, 236), Brzezinski pa, da gre za območje, katerega "sporni sta tako njegova novejša zgodovina kot bližnja prihodnost" (Brzezinski, 1995), medtem ko jo Cohen (1999) označuje kot mostiščno (*gateway*) regijo.

Kljub široki paleti zunanjih teritorialnih dejavnikov, ki v Vmesno Evropo projicirajo svoje cilje, smo se tukaj pri oblikovanju spremenljivke omejili le na obnavljanje evropskih geopolitičnih subjektivitet (Aalto, 2001) v novi "imperialni Evropi" (Wæver, 1997b; Tunander, 1997).

Konfliktnost DTM kot spremenljivko smo oblikovali z namenom, da bi utemeljili nov koncept značilnosti DTM v znanstvenem aparatu z vidika teritorialnih razsežnosti

stabilnosti in varnosti. Pri tem izhajamo iz dejstva, da DTM posredujejo med teritorialnimi akterji v prostoru kot strukturalna prvina vsake varnostne ureditve. "Vojna je naredila državo in država je naredila vojno" pravi Nietzsche (1994), Foucher (1990) pa pravi, da so DTM "... mesta, kjer stopajo na sceno konkretna, pogosto boleča stvarnost in predstava, percepcije in razprave o smeri – prostoru ... kjer se spodbujajo nenehne in brezizhodne razprave in kjer manjka samo še vojna". Rupnik (1994) jih označi kot "žariščne točke konfliktnih zgodovinskih spominov narodov" verjetno zato, ker ima teritorij za teritorialne akterje v prostoru "univerzalno in pogosto eksistenčno vrednost", ker so spopadi zanj "trdovratna odlika človeške zgodovine" (Johansson, 1999, 1) in ker vojna pogosto izbruhne zaradi spornih mejnih črt ali območij (Bowman, 1928, 31). Seveda pa vojna ne pristaja "na izbiro med preteklostjo in sedanjostjo ..." (Foucher, 1990), zato je "v časih zgodovinskih sprememb samo en korak od konfliktnih spominov do stvarnih konfliktov" (Rupnik, 1994). To velja zlasti za območja, kjer so diktirani mirovni sporazumi iz leta 1919 zapustili "veliko nedokončanih poslov" (Cviic, 1997, 219) in kjer je vrnitev DTM na prejšnje lokacije po drugi svetovni vojni še enkrat pomenila le suspenz "vzajemnih problemov brez rešitev" (Plevnik, 1999, 48) ter kjer razmere na začetku 21. stoletja skoraj v celoti ustrezajo tistim pogojem, ki jih zajemajo analitični koncepti "priložnosti in pripravljenosti" (Singer, 1979; Starr, 1978) oziroma "situacijskim pogojem" za mejni konflikt (Tägil, 1977).

2.2. Operacionalizacija spremenljivk

Da bi jih operacionalizirali oziroma pripravili za empirično analizo, je spremenljivke potrebno ustrezno poimenovati (*Tabela 1*).

Tabela 1: Spremenljivke in oznake za njih.

Table 1: Variables and their labels.

	Spremenljivka	Ime
1	Starost	starost
2	Pravna urejenost	praurst
3	Način nastanka	načnast
4	Historičnost	historst
5	Fiziografska usklajenost	fizuskst
6	Etnična usklajenost	etnuskst
7	Jezikovna usklajenost	jezuskst
8	Religijska usklajenost	reluskst
9	Frekvenčnost spreminjanj	frekspr
10	Geopolitične enote	gpenote
11	Položaj v imperialnem sistemu	polvimp
12	Konfliktnost	konflst

3 Tudi knjiga Petra Vučića sledi geslu "geopolitična pravica" in povsem zasluži oznako "Mein Kampf" v hrvaški različici svojega časa.

2.2.1. Starost (starost)

V raziskovanem teritorialnem vzorcu⁴ so DTM, ki brez bistvenih sprememb lokacij vztrajajo iz obdobja pred 20. stoletjem, in DTM, stare komaj 10 let. Okrog 60% DTM v Vmesni Evropi je nastalo v 20. stoletju.

Analiza nekaterih aktualnih DTM je ustvarila dilemo, kaj šteti za trenutek nastanka DTM. Ali, denimo, za nastanek DTM treh novih baltičskih držav z Rusijo, Belorusijo, Finsko in Poljsko ter meja med njimi upoštevati predhodne razmejitve teritorijev, obdobje od 1917 do 1920, ko so nastale prvič, ali pa čas obnovitve njihove državnosti ob koncu 20. stoletja. Zanimiv je tudi primer Poljske, ki je stara država, njene aktualne DTM pa so bile določene šele po drugi svetovni vojni. Obenem pa so njeno zahodno mejo v celotnem hladnovojnem obdobju zahodne politike označevale kot začasno in njene zahodne teritorije kot nemške teritorije pod poljsko upravo. Poljsko-nemški sporazum o meji je bil podpisan šele leta 1990. Kljub dilemam smo kot glavni kriterij določanja starosti meje upoštevali njeno stabilnost in za čas nastanka poljskih DTM leto 1945. Za države, ki so se pojavile v mednarodnem sistemu ob koncu prejšnjega stoletja, smo isti čas upoštevali kot čas nastanka DTM.

Tabela 2: Ocene k spremenljivki starost (izvleček).

Table 2: Ratings of variable 'starost' (summarized).

Oznaka	DTM	Ocena	Oznaka	DTM	Ocena
3	Alb-Grč	1	30	Lit-Rus	5
4	Bol-Grč	2	31	Mad-Avs	2
10	Češ-Nem	2	37	Pol-Bel	3
25	Jug-Mak	5	52	Slo-Ita	4

Legenda:
 1: do 1914 (5)
 2: 1917-1938(21)
 3: 1945-1949(9)
 4: 1949-1955(1)
 5: od 1990 (18)

Za oblikovanje spremenljivke smo določili mersko lestvico obdobja nastanka DTM za karakteristična obdobja (Tabela 2) in po umestitvi vsake DTM v njen čas nastanka naredili izračun njihove frekvenčne porazdelitve (Tabela 3). Samo 5 ali 9,3% DTM v Vmesni Ev-

ropi je nastalo do leta 1914, vendar tudi večina teh po letu 1900. Velika teritorialna preureditev Evrope po prvi svetovni vojni je prinesla 21 ali 38,9% aktualnih DTM v Vmesni Evropi. Kljub temu da so bile po drugi svetovni vojni DTM, ob majhnem številu izjem in manjših popravkih, povrnjene na predvojne lokacije, nam porazdelitev razkrije, da je v obdobju med leti 1945 in 1949 nastalo 9 ali 16,7% novih DTM. Z izjemo rešitve vprašanja slovensko-italijanske (jugoslovansko-italijanske) DTM leta 1955 so ostale DTM ostale nedotaknjene vse do leta 1990. Med leti 1990 in 1993 je nastalo 18 ali 33,3% novih DTM, kar je le za tri DTM manj kot ob prvi veliki preureditvi.

Tabela 3: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke starost.

Table 3: Frequency distribution of variable 'starost'.

Velj. vredn.	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1: do 1914	5	9,3	9,3
2: 1917-1938	21	38,9	48,1
3: 1945-1949	9	16,7	64,8
4: 1949-1955	1	1,9	66,7
5: 1990-1993	18	33,3	100,0
Skupaj	54	100,0	

2.2.2. Pravna urejenost (praurst)

Spremenljivko smo po proučitvi teoretičnih podlag operacionalizirali tako, da smo tvorili mersko lestvico petih stanj pravne urejenosti, kjer vrednost 1 predstavlja najboljšo, vrednost 5 pa najslabšo urejenost, in nato dodelili ocene za posamezne DTM (Tabela 4).

Iz frekvenčne porazdelitve (Tabela 5) je razvidno, da ob teritorialnih spremembah v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja pravni status 10 ali 18,5% DTM ni bil spremenjen oziroma sporazum ni bil obnovljen. Za 6 ali 11,1% DTM je bil podpisan nov sporazum. Skoraj polovico, to je 24 ali 44,4% DTM, so nove države, ki so nastale po letu 1990, podedovale od prejšnjih federalnih držav, vendar je bil sporazum obnovljen samo v dveh primerih. Pravna urejenost podedovanih meja v glavnem temelji na izjavah ali podpisih politikov novih držav o prevzemu sporazumov o mejah, ki so jih podpisale prejšnje federalne države. Za 5 novih DTM so države podpisale temeljne sporazume o skupni meji, vendar "z ostanki". To pomeni, da sporazum načeloma ne vključuje nerešenih ali težko rešljivih teritorialnih vprašanj. Za 9 ali 16,4% DTM ni temeljnega sporazuma med državama.

4 Vzorčna regija je obenem raziskovani in raziskovalni teritorialni vzorec.

Tabela 4: Ocene k spremenljivki praurst (izvleček).**Table 4: Ratings of variable 'praurst' (summarized).**

Oznaka	DTM	Nespremenjeno ali sporaz. ni obnovljen	Nov sporazum	Sukcesija, ni obnovljen	Nov sporazum "z ostanki"	Ni sporazuma	Oznaka	DTM	Nespremenjeno ali sporaz. obnovljen	Nov sporazum	Sukcesija, ni obnovljen	Nov sporazum "z ostanki"	Ni sporazuma
5	Bol-Tur	1					32	Mad-Hrv			3		
8	Bol-Mak			3			35	Mad-Ukr			3		
14	Est-Lat				4		41	Pol-Slk			3		
19	Grč-Mak			3			46	Rus-Nor	1				
23	Jug-Rom			3			50	Slo-Avs			3		

Tabela 5: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke praurst.**Table 5: Frequency distribution of variable 'praurst'.**

	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1: pravni status DTM ni spremenjen, oz. sporazum ni bil obnovljen	10	18,5	18,5
2: nov sporazum	6	11,1	29,6
3: sukcesija, ni obnovljen	24	44,4	74,1
4: nov sporazum "z ostanki"	5	9,3	83,3
5: ni sporazuma	9	16,7	100
Skupaj	54	100	

2.2.3 Način nastanka DTM (načnast)

Večina držav v Vmesni Evropi je nastala v kontekstu geopolitičnih odnosov ter teritorialnih strateških zahtev in interesov evropskih centrov moči ter ZDA, ki so tudi večinoma določale DTM v Vmesni Evropi. V pripravi spremenljivke smo oblikovali mersko lestvico: 1 – dogovor med državama brez vojne; 2 – dogovor med državama po vojni; 3 – posredovanje tretjih sil (posebej oblikovane posredniške skupine) ter 4 – arbitražna kot odločitev velikih sil. Naj omenimo, da je bilo zaradi pomanjkanja informacijskih virov ugotavljanje načina nastanka DTM dokaj težavno. Poleg tega upoštevamo še dejstvo, da bilateralni sporazum, če do njega pride, formalno podpišeta dve sosednji državi, od katerih ena od njiju pogosto to počne pod pritiskom močnejše ali tretje strani.

Izvleček iz lestvice z dodeljenimi ocenami kaže *Tabela 6*, izračun frekvenčne porazdelitve pa *Tabela 7*. Kaže, da je 18 ali 33,3% DTM v Vmesni Evropi pravno urejenih bilateralno med sosednjima državama brez vojne/konflikta. Štiri DTM ali 7,4% vseh DTM v Vmesni Evropi so rezultat vojne med državama. Skupaj je torej samo 40,7% DTM v Vmesni Evropi rezultat bilateralnih sporazumov med državama, od tega le 18,18% po vojni

med državama, kljub dejstvu, da gre za tradicionalno območje konfliktov in vojn. Tri DTM (5,6%) so rezultat posredovanja tretjih oseb, medtem kot so 29 ali 53,7% DTM neposredno določile velike sile, koalicijske zmagovalke vojn.

Tabela 6: Ocene k spremenljivki načnast (izvleček).**Table 6: Ratings of variable 'načnast' (summarized).**

Oznaka	DTM	Ocena	Oznaka	DTM	Ocena
3	Alb-Grč	4	30	Lit-Rus	1
9	Češ-Avs	4	36	Mol-Ukr	2
15	Fin-Nor	1	42	Pol-Ukr	4
24	Jug-Mad	4	51	Slo-Hrva	1
27	Lat-Rus	1	54	Ukr-Rus	1

Legenda:

1: dvostransko, brez vojne

2: bilateralno, po vojni med državama

3: posredovanje in odločitev velikih sil

4: arbitražna, odločitev koalicije zmagovalk vojne

Tabela 7: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke načnost.
Table 7: Frequency distribution of variable 'načnost'.

	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1: dogovor med državama brez vojne	18	33,3	33,3
2: med državama po vojni	4	7,4	40,7
3: posredovanje tretjih oseb	3	5,6	46,3
4: odločitev velikih (vsiljene DTM)	29	53,7	100,0
Skupaj	54	100,0	

2.2.4. Historičnost (historst)

S pojmom historičnost DTM tukaj ne označujemo njihovega razvoja, ampak naslonjenost aktualnih DTM na zgodovinsko podlago, ki jo iščemo v mejah predhodnih teritorialnih sistemov – evropskih imperijev, kraljevin znotraj imperijev, provinc z različnimi oblikami avtonomije, varnostnih oziroma obrambnih mark, v vojaških mejah (*frontierjih*) ter drugih oblikah teritorialnih razmejitev. V okviru tega koncepta smo za operacionalizacijo spremenljivke oblikovali mersko lestvico z ocenami od 1 do 6 in jih po analizi razvrstili k posameznim DTM (Tabela 8). Kot je razvidno iz prikaza, tukaj ne vključujemo vojaških meja oziroma krajin nekdanjih imperijev.

Tabela 8: Ocene k spremenljivki historst (izvleček).
Table 8: Ratings of variable 'historst' (summarized).

Oznaka	DTM	Ocena	Oznaka	DTM	Ocena
4	Bol-Grč	5	31	Mad-Avs	2
8	Bol-Mak	6	35	Mad-Ukr	2
9	Češ-Avs	5	36	Mol-Ukr	6
12	Češ-Pol	1	39	Pol-Nem	6
27	Lat-Rus	5	54	Ukr-Rus	6

Legenda:

1: med/imperialna meja
 2: meja med kraljevinama znotraj imperija
 3: meddržavna meja, vsaj 100 let
 4: trajnejša (med)provincijska/fevdalna meja
 5: lokalna razmejitev
 6: brez zgodovinske podlage

Tabela 9: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke historst.

Table 9: Frequency distribution of variable 'historst'.

	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1: (med)imperialna meja	11	20,4	20,4
2: meja med kraljevini znotraj imperija	6	11,1	31,5
3: meddržavna meja, vsaj 100 let	6	11,1	42,6
4: trajnejša (med)provincijska/fevdalna meja	3	5,6	48,1
5: lokalna razmejitev	10	18,5	66,7
6: brez zgodovinske podlage	18	33,3	100,0
Skupaj	54	100,0	

Frekvenčna porazdelitev spremenljivke (Tabela 9) kaže, da 11 ali 20,4% DTM leži na nekdanjih (med)imperialnih mejah, 6 ali 11,1% pa na mejah nekdanjih kraljevin znotraj imperijev in enak delež na meddržavnih mejah s starostjo vsaj 100 let. Le 3 DTM ali 5,6% imajo zgodovinsko podlago v mejah imperialnih provinc, 10 (18,5%) DTM pa je podedovalo lokacije različnih lokalnih meja. Tretjina vseh ali 18 DTM v Vmesni Evropi nima značilnih podlag v kaki zgodovinski teritorialni meji.

Če merila nekoliko zaostrimo, lahko rečemo, da 31 ali 57,4% DTM nima močnejših zgodovinskih podlag v teritorialnih mejah nekdanjih sistemov, ki bi imeli značaj države, kraljevine ali imperija.

2.2.5. Fiziografska usklajenost (fizuskst)

S spremenljivko fiziografska usklajenost DTM označujemo usklajenost lokacij DTM s fiziografskimi oziroma "naravnimi" mejami, vključujoč reke in jezera.

Z analizo geografskih kart v različnih merilih in s primerjavo podatkov iz drugih virov smo izdelali lestvico za ocenjevanje fiziografske usklajenosti DTM (Tabela 10 in 11).

Tabela 10: Merska lestvica za spremenljivko fizuskst.
Table 10: Rating scale of variable 'fizuskst'.

1: nepropustna več kot 90% planinski grebeni, zelo slabi naravni komunikacijski propusti, velike reke, nekaj umetno zgrajenih komunikacijskih propustov (predori, mostovi);
2: slabo propustna – večina meje po gorskih vrhovih, težko dostopnem reliefu, srednje velikih rekah in jezerih ali močvirjih, več naravnih komunikacijskih propustov z zgrajenimi prometnicami;
3: propustna – večji del meje po propustnem reliefu in srednje velikih rekah in jezerih, je delno kompozitna in komunikacijsko relativno lahko obvladljiva;
4: odprta – večji delež meje po ravninskem zemljišču in manjših rekah in jezerih, je večinoma kompozitna, z lahko obvladljivimi komunikacijami

Tabela 11: Ocene k spremenljivki fizuskst (izvleček).
Table 11: Ratings of variable 'fizuskst' (summarized).

Oznaka	DTM	Ocena	Oznaka	DTM	Ocena
1	Alb-Jug	1	28	Lit-Bel	4
7	BoI-Jug	2	34	Mad-Slo	3
13	Est-Rus	4	40	Pol-Rus	3
17	Fin-Šve	2	44	Rom-Ukr	3
27	Lat-Rus	4	54	Ukr-Rus	4

Tabela 12: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke fizuskst.
Table 12: Frequency distribution of variable 'fizuskst'.

	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1	1	1,9	1,9
2	15	27,8	29,6
3	21	38,9	68,5
4	17	31,5	100
Skupaj	54	100	

Frekvenčna porazdelitev (Tabela 12) kaže, da se 16 ali 29,6% DTM v Vmesni Evropi ujema z relativno dobrimi naravnimi mejami. Med njimi ima samo ena lastnosti fiziografsko zelo zaprte meje, oznako slabe

propustnosti pa ima 15 oziroma 27,8% DTM. Dobri dve tretjini ali 68,8% DTM v Vmesni Evropi ni usklajenih z "naravnimi" ali fiziografsko "dobrimi" mejami; 21 DTM ali 38,9% vseh spada v skupino propustnih DTM, medtem ko 17 ali 31,5% lahko štejemo za fiziografsko odprte DTM. Treba pa je pripomniti, da je usklajevanje DTM z "naravno" mejo odvisno od objektivnega obstoja le-te in pogosto ni stvar izbire odločevalcev o DTM.

2.2.6. Etnična usklajenost (etnuskst)

Zbiranje in organizacija podatkov za spremenljivko je potekala s proučevanjem teoretičnih vidikov in empiričnega stanja etnične strukture prostora. Ob tem je potrebno poudariti, da so podatki zelo razpršeni v obilici uradnih in neuradnih virov, med katerimi so mnogi težko dostopni, neverodostojni in nezanesljivi. Zbiranje podatkov so otežile tudi velike spremembe političnih stališč do etničnih vprašanj.

Oblikovali smo neodvisno spremenljivko z mersko lestvico v razponu ocen od 1 do 7 (Tabela 13) ter vsaki meji dodelili oceno z upoštevanjem njenega položaja glede na mersko lestvico (Tabela 14).

Tabela 13: Merska lestvica za spremenljivko etnuskst.
Table 13: Rating scale of variable 'etnuskst'.

1:	v eni ali obeh državah ni teritorialno kompaktna etnične manjšine sosednje države.
2:	v eni državi je v bližini meje teritorialno kompaktna etnična manjšina prekomejne države v obsegu do 5% prebivalstva.
3:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna etnična manjšina sosednje države, ki šteje 5 do 10% prebivalstva države.
4:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna etnična manjšina sosednje države, ki šteje 10 do 14,9% prebivalstva države.
5:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna etnična manjšina sosednje države, ki šteje 15 do 20% prebivalstva države.
6:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna etnična manjšina sosednje države, ki šteje 20 do 30% prebivalstva države.
7:	na eni ali obeh straneh meje se nahaja teritorialno kompaktna etnična manjšina sosednje države, ki šteje 30 in več% prebivalstva države.

Tabela 14: Ocene k spremenljivki etnuskst (izvleček).
Table 14: Ratings of variable 'etnuskst' (summarized).

Oznaka	DTM	Ocena	Oznaka	DTM	Ocena
1	Alb-Jug	5	28	Lit-Bel	1
7	Bol-Jug	2	34	Mad-Slo	2
11	Češ-Slk	2	38	Pol-Lit	1
23	Jug-Rom	2	50	Slo-Avs	2
25	Jug-Mak	2	52	Slo-Ita	1

Tabela 15: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke etnuskst.
Table 15: Frequency distribution of variable 'etnuskst'.

Vrednost	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1	10	18,5	18,5
2	27	50,0	68,5
3	3	5,6	74,1
4	6	11,1	85,2
5	2	3,7	88,9
6	2	3,7	92,6
7	4	7,4	100,0
Skupaj	54	100,0	

Frekvenčna porazdelitev spremenljivke (Tabela 15) na prvi pogled kaže, da 37 ali 68,5% DTM v Vmesni Evropi ni bistveno obremenjenih z etnično neusklajenostjo. Toliko je namreč DTM, ob katerih ni etničnih manjšin, ki bi presegle 5% prebivalstva države.⁵ Ob treh ali 5,6% DTM se delež etničnih manjšin giblje med 5 in 9,9%, naslednjih 6 ali 11,1% DTM pa ločujejo območja z deleži manjšin med 10 in 14,9% prebivalcev države. Po dve DTM ločujejo območja z deleži etnično-manjšinskega prebivalstva držav med 15 in 19,9% ter med 20 in 29,9%, medtem ko 4 DTM ali 7,4% ločujejo območja s 30 in več odstotnimi deleži etničnih manjšin sosednjih držav.

Pri tem postopku se zavedamo zavajajoče moči in možne etične vprašljivosti prikazovanja relativnih razmerij brez predstavljanja absolutnih vrednosti. Na pri-

mer: 10,7% (okrog 600.000) prebivalcev Slovaške je pripadnikov madžarske narodne skupnosti v državi, medtem ko npr. 476.000 pripadnikov etničnih Rusov v Estoniji predstavlja več kot 30% prebivalstva te države, vendar samo 0,3% prebivalstva Rusije. Ali, denimo, celotno dvomilijonsko prebivalstvo Slovenije bi predstavljalo le 5% prebivalcev Poljske.

2.2.7. Jezikovna usklajenost DTM (jezuskst)

Čeprav je jezikovno usklajenost DTM težko ločiti od vprašanja etnične usklajenosti, jo je v Vmesni Evropi, vsaj v nekaterih dimenzijah, potrebno obravnavati ločeno. S pomočjo analize teritorialne porazdelitve govorečih jezikov, uradnih in neuradnih, smo oblikovali mersko lestvico ocen od 1 do 3 (Tabela 16) ter ocene dodelili posameznim DTM (Tabela 17). Porazdelitve pisav tukaj nismo upoštevali.

Tabela 16: Merska lestvica za spremenljivko jezuskst.
Table 16: Rating scale of variable 'jezuskst'.

1:	lokacija DTM se v glavnem ujema s teritorialno mejo med dvema različnima jezikoma, z enakima ali različnima pisavama.
2:	DTM ločuje dva ali več med seboj dokaj razumljiva jezika, z enako ali različnima pisavama.
3:	meja ločuje večjo kompaktno skupino s povsem drugačnim jezikom od "nacionalnega" jezika države.

Tabela 17: Ocene k spremenljivki jezuskst (izvleček).
Table 17: Ratings of variable 'jezuskst' (summarized).

Oznaka	DTM	Ocena	Oznaka	DTM	Ocena
1	Alb-Jug	3	28	Lit-Bel	1
7	Bol-Jug	2	34	Mad-Slo	1
14	Est-Lat	2	41	Pol-Slk	2
23	Jug-Rom	1	50	Slo-Avs	1
26	Lat-Bel	1	53	Ukr-Bel	2

⁵ V zvezi z ugotavljanjem deležev etničnih/narodnih manjšin v državah je potrebno opozoriti na izjemno nevarnost pred vsrkavanjem dnevnopolitične in ekstremno nacionalistične rabe določevanj "praga sprejemljivega" deleža etničnih manjšin v državi, nad katerim naj bi ta predstavljal nevarnost za državo. Na enega takih političnih ekstremizmov najvišjih državnih krogov in "okužbo" znanstvenih krogov z njim opozarja Topalović, ko zapiše "tako v svetovnih krogih predsednika Hrvatske (Tudjmana, op. F. T.) pravijo, da morajo... titularne nacije imeti 80 do 90 odstotkov prebivalstva, da bi bili možni država in demokracija". Isti krogi so tudi zagovorniki t.i. "humanega preseljevanja" v namen "očiščenja države". Avtor ob tem opozarja, da bi bilo treba po tej logiki samo v Evropi "razseliti in onesrečiti okrog 24 milijonov ljudi" (Topalović, 2000, 35-37). Naj ob tem pripomnimo, da tudi v Sloveniji nekateri državni dokumenti na področju varnosti vsebujejo vgrajene etničnomanjšinske elemente kot elemente ogrožanja države, čeprav vemo, da politična varnost temelji na kvaliteti države in odnosa država - ljudstvo in ne na kvantitativnem razmerju med "titularno" nacijo in etničnimi manjšinami.

Tabela 18: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke jezuskst.**Table 18: Frequency distribution of variable 'jezuskst'.**

	Frekv.	Odstotek	Kumul. %
1	25	46,29	46,29
2	22	40,74	87,03
3	7	12,96	100
Skupaj	54	100	

Frekvenčna porazdelitev (Tabela 18) kaže, da 25 ali 46,3% DTM spada v skupino jezikovno usklajenih, hkrati pa 22 ali 40,7% DTM ločuje dva ali več dokaj sorodnih oziroma razumljivih jezikov. Samo 7 (13%) DTM ločuje kompaktne, jezikovno značilne manjšine sosednjih držav. Lahko bi sklepali, da jezikovna usklajenost bistveno ne bremeni DTM v Vmesni Evropi, toda jezikovne teritorialne meje so precej nejasne in difuzne, pogosto pa se oblikujejo tudi območja s specifičnimi jezikovnimi variantami, ki jih ni mogoče pripisati enemu ali drugemu "matičnemu" jeziku.

2.2.8. Religijska usklajenost DTM (reluskst)

Pri proučevanju značilnosti usklajenost DTM z religijskimi teritorialnimi mejami smo upoštevali t.i. velike religije – zahodnokrščansko, vzhodnokrščansko in islam ter tudi razmejitve med protestantizmom in katoličanstvom. Vsekakor je posebnost pripadnost več nacionalnih držav istim religijam ter ponekod tudi močno teritorialno prekrivanje religij na precej velikih območjih.

Z analizo religijskih teritorialnih meja v prostoru in usklajenosti DTM z njimi smo oblikovali mersko lestvico z vrednostmi ocen od 1 do 4 (Tabela 19).

Tabela 19: Merska lestvica za spremenljivko reluskst.**Table 19: Rating scale of variable 'reluskst'.**

1:	DTM, ki ločuje državi z večinoma isto večinsko religijo.
2:	DTM, ki ločuje državi z dvema večinskima religijama.
3:	DTM, ki zajema območje ali države konvergence treh ali več religij.
4:	DTM, ki jih zaznamuje religijski kompleks, ki ločuje drugo religijo na dva ali več delov. ⁶

Frekvenčna porazdelitev (Tabela 20) kaže, da 50% vseh DTM v Vmesni Evropi poteka znotraj istih religijskih teritorialnih kompleksov, medtem ko jih je 19 ali 35,2% takih, ki večinoma potekajo po religijskih terito-

rialnih mejah in za katere lahko pogojno rečemo, da so usklajene. Specifično skupino, ki se nahaja v območju konvergence več kot dveh religijskih meja tvori 5 ali 9,3% DTM. Tri DTM ali 5,6% je takšnih, ki potekajo skozi kompleks ene religije in hkrati ločujejo kako drugo religijo na dva dela.

Tabela 20: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke reluskst.**Table 20: Frequency distribution of variable 'reluskst'.**

	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1	27	50,0	50,0
2	19	35,2	85,2
3	5	9,3	94,4
4	3	5,6	100,0
Skupaj	54	100,0	

2.2.9. Frekvenčnost spreminjanj (frekspr)

Spremenljivko smo oblikovali na temelju spoznanja, da je zgodovina Vmesne Evrope zgodovina teritorialnih sprememb ter proučitve evolucije, oblik in vsebine letih v regiji. Kot takšne so teritorialne spremembe njena zgodovinska stalnica. Za potrebe te analize smo izdelali mersko lestvico od 1 do 3 (Tabela 21). Pri tem smo upoštevali interne in začasne državnosti nekaterih držav, tudi neposredno pred svetovnimi vojnami.

Tabela 21: Merska lestvica za spremenljivko frekvenčnost spreminjanj DTM.**Table 21: Rating scale of variable 'frekvenčnost spreminjanj DTM'.**

1:	DTM je nastala v 20. stoletju in se po tem ni spreminjala.
2:	DTM je nastala v 20. stoletju in je bila v delu ali celoti lokacije spremenjena enkrat.
3:	DTM je nastala v 20. stoletju, njena lokacija pa je spremenjena dvakrat ali večkrat.

Tabela 22: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke frekspr.**Table 22: Frequency distribution of variable 'frekspr'.**

	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
1	13	24,1	24,1
2	28	51,9	75,9
3	13	24,1	100,0
Skupaj	54	100,0	

6 Ne vključuje t.i. islamskega pasu, ki na jugu Balkana ločuje pravoslavje na dva dela.

Kot kaže *Tabela 22*, pri trinajstih ali dobri četrtini DTM v Vmesni Evropi ni bilo pomembnejših sprememb lokacije od njihove ustanovitve do danes. Enkrat so bile spremenjene lokacije 28 ali 52% DTM. Skoraj četrtini vseh DTM so bile lokacije spremenjene dvakrat ali večkrat. Na prvi pogled bi lahko rekli, da DTM v Vmesni Evropi niso pomembneje obremenjene s spremembami, vendar se je potrebno zavedati dejstva, da je več kot 60% DTM v Vmesni Evropi nastalo šele v zadnjih 100 letih, zlasti pa, da je dobra polovica teh mlajših od 10 let. DTM v – iz zgodovinske perspektive – tako kratkem obdobju svoje trajnosti še niso mogle pokazati kot značilnost, saj še niso bile izpostavljene vsem izzivom evropske teritorialne dinamike in mednarodnih odnosov.

2.2.10. Geopolitične enote (gpenote)

Geopolitične enote kot teritorialni fenomen v Vmesni Evropi smo najprej oblikovali kot latentno spremenljivko iz petih ključnih indikatorjev, ki so z njo v predhodni faktorski analizi pokazali močne pozitivne korelacije – zgodovina GE, velikost GE, gospodarski pomen GE, geopolitna povezanost GE, geostrateški pomen GE. Po opredelitvi skupnega imenovalca pomena geopolitične enote v strateškem okolju smo s seštevanjem ocen za indikatorje dobili niz ocen od 1 do 17. Z grupiranjem le-teh v razrede smo oblikovali mersko lestvico obremenjenosti DTM z možnimi ocenami od 1 do 5 (*Tabela 23*).

Tabela 23: Merska lestvica za spremenljivko gpenote.

Table 23: Rating scale of variable 'gpenote'.

1: 1- 3 točk	DTM ni izpostavljena GE
2: 3- 6 točk	nizka stopnja izpostavljenosti DTM GE meddržavnega pomena
3: 6-10 točk	visoka stopnja izpostavljenosti DTM GE meddržavnega pomena
4: 10-14 točk	izpostavljenost DTM GE regionalnega pomena
5: 14-17 točk	izpostavljenost DTM GE nadregionalnega pomena

Tabela 24: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke gpenote.

Table 24: Frequency distribution of variable 'gpenote'.

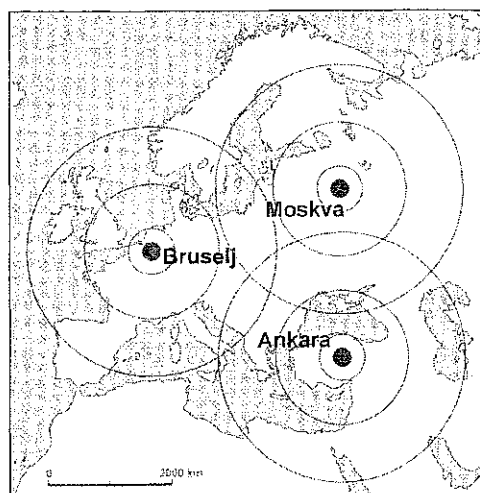
1:	2	3,7	3,7	3,7
2:	5	9,3	9,3	13,0
3:	16	29,6	29,6	42,6
4:	23	42,6	42,6	85,2
5:	8	14,8	14,8	100,0
Skupaj	54	100,0	100,0	

Frekvenčna porazdelitev spremenljivke (*Tabela 24*) kaže samo 2 (3,7%) DTM, ki nista obremenjeni z geopo-

litičnimi enotami, in 5 ali 13% DTM z nizko stopnjo obremenjenosti z GE meddržavnega pomena, medtem ko skupino DTM z visoko stopnjo obremenjenosti z GE meddržavnega pomena tvori 16 ali skoraj 29,6% DTM. Največ, 23 oziroma 42,6%, DTM je obremenjenih z GE regionalnega pomena, 8 DTM ali 14,8% pa z GE nadregionalnega, medcelinskega oziroma globalnega pomena.

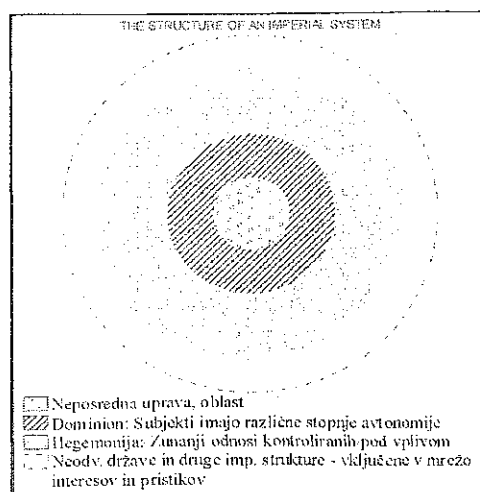
2.2.11. Položaj v imperialnih krogih (polvimp)

Spoznanje položaja teritorialnega raziskovalnega vzorca v sodobnih reteritorializacijskih procesih nas je opozorilo na potrebo po oblikovanju spremenljivke, ki naj bi odražala položaj DTM v že prepoznavnem in potencialno realnem evropskem imperialnem teritorialnem sistemu (*Sl. 1*).

(Vir: Wæver, 1997b, 77)

Sl. 1: Trije evropski imperiji.
Fig. 1: Three European empires.

(Vir: Wæver, 1997b, 64)

Sl. 2: Načelna struktura imperialnega sistema.
Fig. 2: Principle structure of imperial systems.

To in načelno strukturo imperialnega sistema (Sl. 2) smo vzeli za podlago operacionalizacije spremenljivk. Zaradi večjega odstopanja posameznosti od načelne sheme strukture sistema smo vpeljali tudi kategorijo daljne periferije. Nato smo ugotavljali teritorialni položaj vsake DTM v strukturi vsakega od treh sistemov glede na znane in izražene stopnje interesov treh glavnih centrov – Bruslja, Moskve in Ankare ter oblikovali prvo mersko lestvico treh položajev DTM v mejšiču (Tabela 25). Kaže, da je število DTM v območjih periferij treh sistemov skoraj izenačeno (14:15:14), medtem ko se največ DTM v Vmesni Evropi nahaja v krogih hegemonije Evropske unije in Rusije (30:26). Največ DTM v območju osredja ima Rusija, največ DTM na širši periferiji pa Turčija.

Tabela 25: DTM VmE v imperialnih krogih.
Table 25: STB in Europe in Between in imperial circles.

	1	2	3	4	5
EU	0	4	30	14	4
Ru	9	4	26	15	0
Tr	2	2	9	14	27

Legenda:
1: v zajemu osredja
2: v krogu dominionov
3: v krogu hegemonije
4: v prvi periferiji
5: v daljni periferiji

Tabela 26: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke polvimp.
Table 26: Frequency distribution of variable 'polvimp'.

	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
2,7: 1	3	5,6	5,6
3,0: 2	10	18,5	24,1
3,3: 3	17	31,5	55,6
3,7: 4	17	31,5	87,0
4,0: 5	7	13,0	100,0
Skupaj	54	100,0	

Legenda:
1: v osredju
2: v zajemu dominionov
3: v zajemu hegemonije
4: v zajemu bližnjih periferij
5: v zajemu daljnjih periferij

Povprečja vrednosti ugotovljenih položajev smo uporabili za oblikovanje druge merske lestvice, na podlagi katere smo po dodelitvi ocen računali frekvenčno porazdelitev (Tabela 26).

Samo 3 ali 5,6% vseh DTM v Vmesni Evropi se nahaja v območju imperialnih osredij. V krogih dominionov se nahaja 10 ali 18,5% in v zavetju hegemonij še 17 ali 31,5% DTM. Prav toliko jih je še v območju bližnjih periferij, 7 ali 13% DTM pa je v območju daljne periferije vsaj enega imperialnega osredja. V območjih periferij, to je potencialnih teritorialnih pogajanj in izmenjav med imperiji, se torej nahaja 24 ali 44,4% DTM, v območjih relativno varnega zavetja hegemonije in dominionov, to je v območjih relativne verjetnosti varovanja s strani centrov, pa 27 ali 50% DTM Vmesne Evrope.

2.2.12. Konfliktnost (konflikt)

Operacionalizacijo spremenljivke smo izpeljali iz pojmov spor, konflikt in vojna, torej pojmovnega aparata ved o mednarodnih odnosih in obramboslovja. V kategorialne in vsebinske razlike med pojmi smo se spuščali le v obsegu, v katerem le-ti povedo, da kak element mejnega spora, konflikta ali vojne obstaja oziroma je obstajal.

Na metodološki ravni smo namesto običajnega izraza konflikt uporabili pojma spor in jakost spora, ki v svojem stopnjevanju v grobem vključujeta:

1) **spor** pomeni stanje zaznavnosti obstoja elementov konfliktnosti DTM, ko zaradi kake teritorialne enote ali meje potekajo ali lahko potekajo interakcije, vključujoč incidente med državama, občasne ali trajne zahteve z ene ali obeh strani meje, ki razen v svetovnih vojnah niso prestopili na raven konflikta ali vojne. Tako je "teža" spora v merski lestvici določena glede na ugotovitve o "teži" posameznega pojava skozi zgodovinske, politične/geopolitične in geostrateške vidike nastanka in okoliščine obstoja posamezne meje ali teritorialne enote. Npr. "Češka je geopolitični cilj Nemčije zaradi ... in to se je pokazalo ..." je označeno kot obstoj spora;

2) **konflikt** kot stanje spora, ki občasno ali trajno prerašča v grožnje z uporabo vojaške sile, demonstracijo in uporabo sile z manjšo intenzivnostjo in manjšimi neposrednimi posledicami;

3) **vojna**, ki kot stanje oboroženega spopada vključuje uporabo večjih vojaških, diplomatskih in drugih zmogljivosti, z neko stopnjo verjetnosti ali dejansko teritorialno spremembo glede na kako mejo. Koncept ne vključuje obdobja svetovnih vojn in vojaške zasedbe zaradi izključno političnih in operativnih potreb v vojni.⁶

⁶ O kategorizaciji in intenzivnosti konflikta več v: Wallensteen in Söllenberg, 1998; Bouthoul, 1959. Heidelberški institut za raziskovanje mednarodnih konfliktov (Heidelberg Institut für Internationale Konfliktforschung e.V.) (<http://www.hiik.de/>) razvija štiri intenzivnosti stanja konflikta: 1. latentni konflikt, 2. kriza, 3. resna kriza in 4. vojna. O ideološko-političnih razlagah spora/konflikta/vojne pa v Anderson, 1996, 26–30.

Tabela 27: Merska lestvica za spremenljivko konflst.
Table 27: Rating scale of variable 'konflst'.

Vrednost	Opis	Stopnja
0	spor v navedenem obdobju ni zaznan	ni izražena
1	v navedenem obdobju je zaznana vsaj ena teritorialna zahteva oziroma spor v zvezi z dotično mejo.	spor
2	v navedenem obdobju je zaznan vsaj en mejni konflikt v zvezi s konkretno mejo.	konflikt
3	v navedenem obdobju je zaznan vsaj en vojni dogodek, ki ima elemente mejnega konflikta.	vojna

Kot rečeno, je tej spremenljivki tukaj posvečeno nekoliko več prostora, tako da jo uporabimo tudi kot primer prehoda iz empirične h klasični, pretežno kvalitativni političnogeografski analizi in z njo pokažemo na eno temeljnih značilnosti Vmesne Evrope z vidika teritorialne stabilnosti.

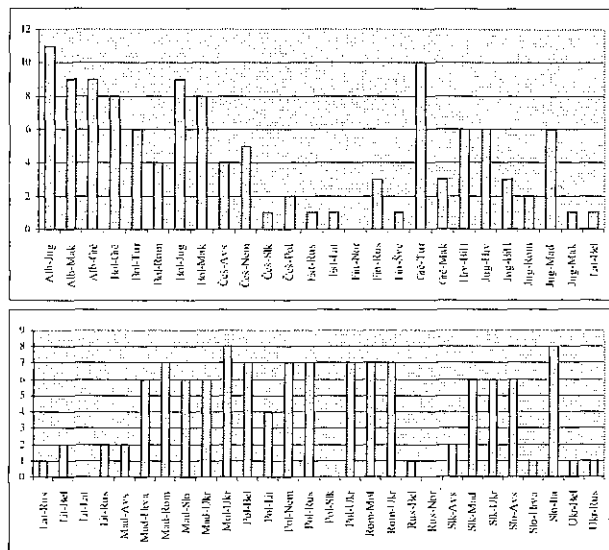
Za ocenjevanje konfliktnosti DTM smo konstruirali mersko lestvico, kot jo kaže *Tabela 27*.

Tabela 28: Ocene k spremenljivki konflst (izvleček).
Table 28: Ratings of variable 'konflst' (summarized).

DTM	jakost spora				Σ
	0: ni izražena; 1: spor; 2: konflikt; 3: vojna				
	1900-25	1925-50	1950-75	1975-00	
Alb-ZRJ	3	3	2	3	1
Češ-Avs	1	2	0	1	4
ZRJ-Hrv	0	3	0	3	6
Mad-Avs	1	1	0	0	2
Lit-Lat	0	0	0	0	0

Opazovalno obdobje je 20. stoletje, razdeljeno na 25-letna podobdobja, za vsako med njimi pa je vsaki DTM dodeljena vrednost od 0 do 3 iz merske lestvice. Rezultat ocenjevanja je tabela, katere izvleček predstavlja *Tabela 28*. Končne ocene za merjenje smo dobili s seštevanjem ocen za posamezno DTM za 25-letna obdobja (kolona Σ), v razponu od 0 do 11, ki jih grafično ponazarja *Sl. 3*.

Frekvenčna porazdelitev ocen (*Tabela 29*) na prvi pogled kaže, da konfliktnost DTM v regiji na splošno ne prevladuje. Aritmetična sredina (4,4) je namreč manjša od sredine lestvice (5,5), mediana znaša 3,5. Na to nas opozarja tudi modus, ki znaša 3, medtem ko se simetričnost konfliktnosti nagiba zelo malo v levo (0,12).

Sl. 3: Grafikon ocen konfliktnosti DTM.

Fig. 3: Graph with ratings of conflictuality of STB.

Tabela 29: Frekvenčna porazdelitev spremenljivke konflst.

Table 29: Frequency distribution of variable 'konflst'.

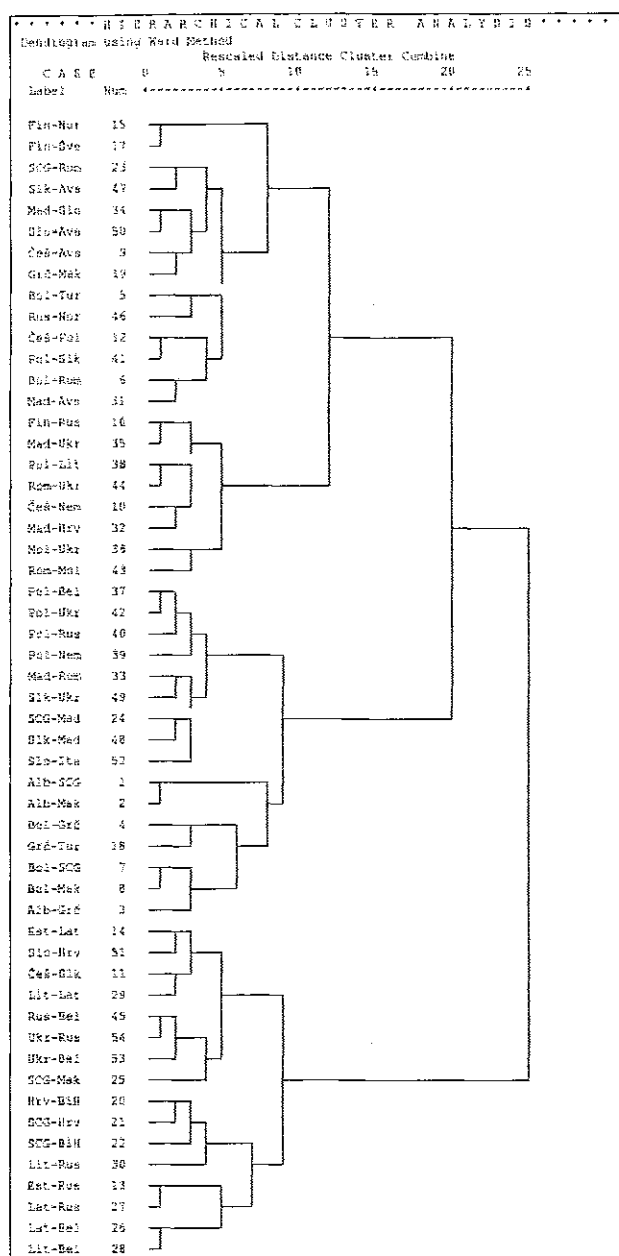
Vredn.	Frekv.	Veljavni %	Kumul. %
0	4	7,4	7,4
1	11	20,4	27,8
2	6	11,1	38,9
3	3	5,6	44,4
4	3	5,6	50,0
5	1	1,9	51,9
6	10	18,5	70,4
7	7	13,0	83,3
8	4	7,4	90,7
9	3	5,6	96,3
10	1	1,9	98,1
11	1	1,9	100,0
Skupaj	54	100,0	

Toda natančnejši pogled pokaže, da samo 4 ali 7,4% DTM ne kaže konfliktnosti. Sledi jim 11 ali 20,4% DTM z vrednostmi 1 in nato še 6 ali 11,1% DTM z vrednostmi 2. Naslednjih 6 ali 14,2% DTM z vrednostmi 3 in 4 že preseže vrednost sredine lestvice (5,5), prav tako modusa (3) in mediane (3,5). Tu smo tudi na pragu natančno 50% DTM. Naprej nastopa ena DTM z vrednostjo 5 in nato še skupina 10 ali 18,5% DTM z vrednostmi 6. Na tej točki kumulativnost preseže 70% DTM. Število DTM proti zgornji meji ocenjene konfliktnosti upada: 7 ali 13% DTM zavzame vrednosti 7, 4 ali 7,4% DTM vrednosti 8, vrednosti 9 zavzamejo 3 ali 5,6% DTM in na koncu po ena DTM zavzameta vrednosti 10 in 11.

3. ANALIZA ZNAČILNOSTI DTM Z METODO RAZVRŠČANJA V SKUPINE

Kot primer nadaljnje empirične obdelave podajamo metodo hierarhičnega združevanja (*Cluster Analysis*) DTM v skupine.⁷ Gre za sofisticirano statistično tehniko analize in poenostavljanja obsežnih sklopov podatkov (Lorr, 1983), s katero skušamo na temelju opredeljenih značilnosti DTM in razmerij med njimi identificirati relativno homogene skupine DTM. Algoritem z merjenjem jakosti razlik in podobnosti med skupinami in iskanjem najbolj podobnih (ali različnih) parov le-te kombinira tako, da oblikuje drevo združevanja ali dendrogram (Sl. 4). Skupina, ki je bila oblikovana v kateremkoli koraku združevanja, vsebuje značilnosti in skupine iz prejšnjega koraka. Metoda je eksplorativna, zato so rezultati bolj preizkusni, dokler niso potrjeni z drugimi metodami ali neodvisnim vzorcem.

Odločitev o številu skupin je rezultat spoznanja, preizkusov in raziskovalčeve intuicije. Preizkusna členitev vzorca v tri in štiri skupine je ponudila premočno koncentracijo primerov, ki onemogoča jasno razumevanje glede na namen in cilj analize. Na drugi strani se je razvrščanje v osem skupin z vidika namena in ciljev analize zaradi prevelike razpršenosti ter verjetno tudi zaradi relativno majhnega števila primerov pokazalo kot neuporabno. Odločili smo se za razvrščanje vzorca DTM v šest statistično značilnih skupin ter za analizo njihovih značilnosti s pomočjo aritmetičnih sredin. Ker metoda že na tej stopnji omogoča postopen prehod iz empiričnega sveta v realni »kvalitativni« svet, se bomo nekoliko bolj zadržali pri novi, v raziskovalni dejavnosti relativno neznani spremenljivki/konceptu/značilnosti – konfliktnost DTM. Hkrati bomo rezultate kot del teritorialne stvarnosti Vmesne Evrope predstavili na običajen geografski način.

Sl. 4: Dendrogram (Ward metoda).
Fig. 4: Dendrogram (Ward method).

V empirični raziskavi, iz katere izhaja priredba tega članka, je bila metoda multivariatnega razvrščanja le umeščena "v kontekst". Tako se zaradi različnosti razpona merskih lestvic in tudi različne vsebine v tej analizi kaže slaba ordinalna merska raven in nezadostna statistična korektnost standardizacije podatkov, vendar menimo, da to, glede na robustnost metode, prispevka ne postavlja izven okvira njegovega namena.

7 Poglobljeno o multivariatni analizi v širšem smislu v: Ferligoj, Kropivnik, 1998, o metodi v družboslovni znanosti pa v Aldenderfer, Blashfield, 1984; Bailey, 1983; Lorr, 1983.

Da bi vsaj delno odpravili negativen učinek tega problema, smo z izborom v SPSS (Ward metoda, evklidska razdalja in z-rezultati) opravili njihovo linearno standardizacijo.

Iz frekvenčne porazdelitve DTM v statistično značilne skupine (Tabela 30) vidimo, da je malo več kot četrtna enot razvrščena v 2. skupino, medtem ko so vse druge dokaj izenačeno razvrščene v ostalih 5 skupinah.

Tabela 30: Porazdelitev DTM po skupinah (Ward metoda).

Table 30: Distribution of STB by groups (Ward method).

Skupina	Frekv.	%	Velj. %	Kum. %
1	7	13,0	13,0	13,0
2	14	25,9	25,9	38,9
3	8	14,8	14,8	53,7
4	8	14,8	14,8	68,5
5	8	14,8	14,8	83,3
6	9	16,7	16,7	100,0
Skupaj	54	100,0	100,0	

4. NA POTI NAZAJ H KVALITATIVNEMU V POLITIČNI GEOGRAFIJI

Obdelani številske podatki, ki jih kaže Tabela 31, sami zase, brez poglobljenega teoretičnega znanja, ne povedo ničesar. Šele "prevajanje", povezovanje in ponovna postavitev le-teh, vsaj v osnovnih potezah, nazaj v kvalitativni jezik političnogeografskih sistematičnih in logično strogih teoretičnih razmerij ponuja celovitost, preverjenost in preverljivost ter odpira nova teoretična vprašanja.

To bomo sedaj izvedli z opisovanjem dobljenih skupin, in sicer glede na odstopanja aritmetičnih sredin za posamezne spremenljivke po dobljenih statističnih skupinah od skupnih aritmetičnih sredin za spremenljivke pri vseh enotah oziroma DTM. Nato, kot smo napovedali, bomo "prevajanje" v kvalitativni jezik politične geografije celoviteje prikazali na primeru spremenljivke konfliktnost DTM za ves vzorec DTM.

Skupne aritmetične sredine za spremenljivke/značilnosti pri vseh enotah (DTM) zavzemajo interval vrednosti od $\mu=1,67$ do $\mu=4,41$. Logična pa je predpostavka, da bi bila ta razmerja ob izenačenih merskih lestvicah za spremenljivke in enakih vsebinah precej drugačna. Razvrstili smo jih naraščajoče po skupni aritmetični sredini in jih naprej opisujemo na enak način.

Med izbranimi, analiziranimi in za model operacionaliziranimi značilnostmi je najmanj izražena značilnost jezikovna usklajenost, čeprav je ta po dobljenih statističnih skupinah DTM precej razpršena. V politično geografskem jeziku bi lahko zapisali domnevo, seveda upoštevaje samo tukajšnje merjenje, da ima jezikovna

usklajenost najmanjši vpliv na značilnosti DTM v Vmesni Evropi.

Tabela 31: Aritmetične sredine po statistično značilnih skupinah DTM.

Table 31: Arithmetic mean by statistically significant STB groups.

aritmetične sredine							
skupine	1	2	3	4	5	6	Skupna μ
število DTM	7	14	8	8	8	9	
jezuskst	2,14	1,29	1,13	2,00	1,38	2,33	1,67
reluskst	2,57	1,14	1,38	1,25	2,62	1,78	1,70
frekspr	2,71	1,29	2,38	1,75	2,00	2,44	2,00
etnuskst	3,00	1,64	2,88	2,75	4,75	2,22	2,72
načnast	3,71	3,36	2,88	1,00	1,38	4,00	2,80
praurst	2,14	2,14	2,87	4,00	4,63	2,44	2,94
fizuskst	2,00	2,50	3,62	3,25	3,38	3,44	3,00
starost	1,86	1,71	3,00	5,00	5,00	3,00	3,11
polvimp	3,10	3,43	3,63	3,58	3,21	3,56	3,43
gpenote	3,71	2,57	3,87	3,50	4,00	4,33	3,56
historst	5,00	2,86	2,63	4,75	2,88	6,00	3,91
konflst	9,14	2,71	5,75	0,88	2,75	6,78	4,41
Skupna μ (skupin)	3,42	2,22	3,00	2,81	3,17	3,53	3,032\2,94

Z neznatnim premikom navzgor ji sledi religijska usklajenost DTM, vendar tudi z nekoliko večjo razpršenostjo po skupinah DTM, z najbolj izraženim vplivom v peti in prvi skupini. Tudi frekvenčnost spreminjanj DTM v našem merjenju kaže relativno nizko raven vpliva na skupne značilnosti DTM v Vmesni Evropi, vendar dokaj izenačeno oziroma brez večjih razlik po skupinah DTM.

Značilen skok glede na vpliv predhodnih dveh značilnosti kaže vpliv etnične usklajenosti DTM, vendar tudi z velikim razponom razlik vpliva po posameznih skupinah DTM. Izstopa vpliv v peti in nekoliko manj v prvi skupini, najmanjši pa je v drugi skupini. Značilen skok se kaže pri vplivu značilnosti načina nastanka DTM, vendar tudi s precejšnjo razpršenostjo po skupinah DTM. Večji vpliv se kaže v šesti, prvi in drugi, najmanjši pa v četrti skupini DTM. Nekoliko večji vpliv se kaže za značilnost pravna urejenost, z značilnima razlikama navzgor v četrti in peti skupini DTM. Blizu mu je vpliv značilnosti fiziografska usklajenost DTM, z značilnima razlikama nasproti vplivu značilnosti navzgor v tretji in navzdol v prvi skupini DTM. Nekoliko višje sledi vpliv značilnosti starost DTM, z značilnima razlikama vpliva navzgor v četrti in peti ter navzdol v prvi in drugi skupini DTM.

Sledi skupina značilnosti DTM z močnim skokom vpliva navzgor. Le-tem bi lahko po znanih političnogeografskih kvalitativnih kriterijih dodelili status

geopolitično specifičnih značilnosti. Vpliv položaja DTM v medimperialnem mejišču kaže sicer precejšen skok, obenem pa je med vsemi spremenljivkami najbolj izenačen v vseh skupinah DTM. Nekoliko značilnejši vpliv kaže spremenljivka geopolitične enote z značilnejšimi, čeprav ne s prevelikimi razlikami vpliva po skupinah DTM. Z večjim vplivom sledi historičnost DTM tudi z značilnima razlikama navzgor v šesti, prvi in četrti ter navzdol v tretji, drugi in nato peti skupini DTM.

Konfliktnost je značilnost DTM, za katero analiza pokaže najmočnejši vpliv med vsemi v analizo vključenimi značilnostmi. Tu je seveda tudi razpon stopnje vpliva po skupinah zelo velik, saj v prvi, šesti in tretji skupini krepko presega vpliv značilnosti na vse DTM, medtem ko je razlika med najmanjšim vplivom v četrti in največjim vplivom v prvi skupini DTM 8,26 oz. v razmerju 1:10.

5. KONFLIKTNOST DTM KOT SPECIFIČNA ZNAČILNOST

Značilnost/spremenljivko konfliktnost DTM smo oblikovali z namenom, da bi jo utemeljili kot nov koncept in konstrukt v znanstvenem aparatu politične geografije in znanosti sploh. Le s tega vidika jo upravičeno naslovimo kot specifično, kajti vse obravnavane značilnosti v politični geografiji nesporno predstavljajo avtentične koncepte in vsak med njimi je specifičen predmet obravnave. Značilnost konfliktnosti morda – tudi pojmovno – le nekoliko bolj izstopa s tem, da priteguje problem stabilnosti in varnosti, čeprav le z vidika teritorialnosti. Vsekakor je možno že tukaj slutiti

določena vzročno-posledična razmerja med konfliktnostjo DTM in vsemi drugimi obravnavanimi značilnostmi. Hipotetično je možno torej opredeliti konfliktnost DTM kot odvisno spremenljivko v razmerju do vseh drugih obravnavanih, vendar je to potem predmet nekih drugih raziskav in analiz ter izvajanja drugih metod znanstvenega raziskovanja.

Tukaj smo se odločili lotiti se tega teoretičnega konstrukta zelo poenostavljeno, le z vidika logičnega vprašanja intenzivnosti konfliktnosti DTM, ki jo je možno prepoznati z vpogledom v vpliv značilnosti po statistično značilnih skupinah DTM ter s tem primerom tudi ilustrirati dokončen prehod v kvalitativno polje politične geografije.

Recimo, da nas zanima intenzivnost konfliktnosti DTM. Dosedanja analiza nam je že pokazala visoko stopnjo verjetnosti, da se konfliktnost DTM izraža najmočnejše med vsemi analiziranimi značilnostmi DTM v Vmesni Evropi. Razvrstitev njenega vpliva v skupinah DTM ponuja možnost oblikovanja lestvice intenzivnosti konfliktnosti DTM, medtem ko geografska analiza ponuja vpogled v porazdelitev konfliktnosti DTM v analizirani regiji ter predstavitev le-te na klasičen geografski način. Seveda pri tem lahko že sedaj operiramo s povsem konkretnimi DTM in njihovimi geografskimi imeni/oznakami, kot kaže prepis statistične razvrstitve DTM po spremenljivki konfliktnost (Tabela 32). Pri tem nas števila načeloma ne zanimajo več, pač pa le ugotovljena ali potencialna teritorialna dejstva. Kljub temu zaradi omejenosti prostora ne izvajamo širših analiz, ampak se zadržujemo le na osnovnih ugotovitvah.

Tabela 32: DTM v Vmesni Evropi po statistično značilnih skupinah in intenzivnosti konfliktnosti.
Table 32: STB in Europe in Between by statistically significant groups and intensity of conflictness.

skupina	1	2	3	4	5	6
intenzivnost konfliktnosti	1	5	3	6	4	2
DTM	Alb-Jug	Fin-Nor	Fin-Rus	Est-Lat	Hrv-BiH	Pol-Bel
	Alb-Mak	Fin-Šve	Mad-Ukr	Slo-Hrv	Jug-Hrv	Pol-Ukr
	Bol-Grč	Jug-Rom	Pol-Lit	Češ-Slk	Jug-BiH	Pol-Rus
	Grč-Tur	Slk-Avs	Rom-Ukr	Lit-Lat	Lit-Rus	Pol-Nem
	Bol-Jug	Mad-Slo	Češ-Nem	Rus-Bel	Est-Rus	Mad-Rom
	Bol-Mak	Slo-Avs	Mad-Hrv	Ukr-Rus	Lat-Rus	Slk-Ukr
	Alb-Grč	Češ-Avs	Mol-Ukr	Ukr-Bel	Lat-Bel	Jug-Mad
		Grč-Mak	Rom-Mol	Jug-Mak	Lit-Bel	Slk-Mad
		Bol-Tur				Slo-Ita
		Rus-Nor				
		Češ-Pol				
		Pol-Slk				
		Bol-Rom				
		Mad-Avs				
Skupaj	7	14	8	8	8	9
% od Σ=54	12,96	25,93	14,81	14,81	14,81	16,67

Povedano "prevedeno", kaže najvišjo intenziteto konfliktnosti prva skupina sedmih DTM, najnižjo pa četrta statistična skupina osmih DTM. Intenziteta konfliktnosti za prvo skupino krepko presega povprečno intenziteto konfliktnosti vseh 54 DTM v Vmesni Evropi. Prvi skupini sledita šesta statistična skupina devetih DTM in tretja statistična skupina osmih DTM v Vmesni Evropi, katerih intenziteti konfliktnosti še vedno presegata povprečno intenziteto konfliktnosti vseh DTM.

V peti statistični skupini osmih DTM se pokaže intenziteta konfliktnosti nižja od povprečne intenzitete konfliktnosti vseh DTM. Tesno ji sledi druga statistična skupina 14 DTM (natančno dvojno število DTM v prvi skupini).

Najnižja intenziteta konfliktnosti se kaže za že omenjeno četrto statistično skupino osmih DTM.

6. MOŽNA POLITIČNOGEOGRAFSKA KATEGORIZACIJA DTM PO INTENZITETI KONFLIKTNOSTI

Na temelju identifikacije relativno homogenih skupin DTM in vpogleda v intenziteto konfliktnosti DTM po dobljenih statističnih skupinah z metodo hierarhičnega razvrščanja lahko sedaj ponudimo možno uporabno kategorizacijo DTM v Vmesni Evropi po intenziteti njihove konfliktnosti. Zaradi operativne racionalizacije lestvice, spet na temelju izračunanih statističnih bližin, lahko sedaj tri skupine z najvišjo izraženo intenziteto konfliktnosti (prvo, šesto in tretjo) združimo v kategorijo visokokonfliktnih DTM [VK]. Na enak način lahko peto in drugo skupino združimo v kategorijo konfliktnih DTM [K]. Skupino DTM z izračunano najnižjo intenziteto konfliktnosti, to je četrto statistično skupino, lahko opredelimo kot kategorijo nizkokonfliktnih DTM [NK] (Tabela 33).

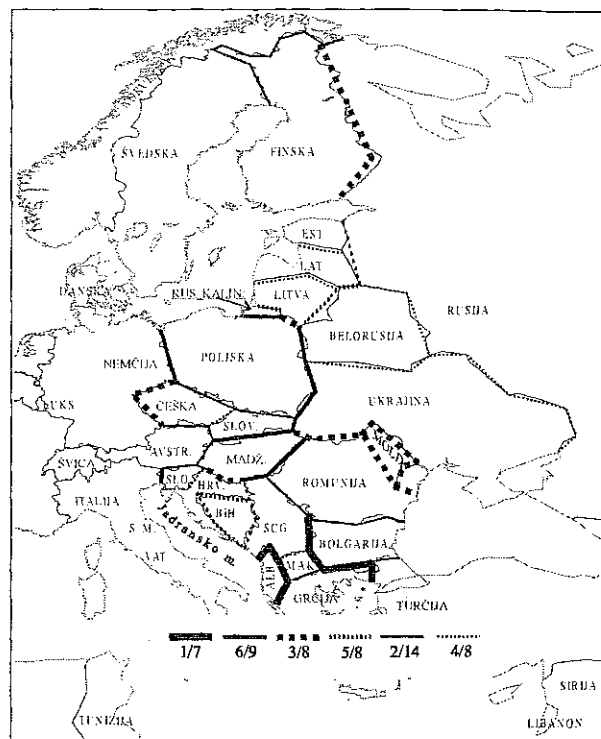
Tabela 33: Možna lestvica intenzivnosti konfliktnosti DTM.

Table 33: Possible rating scale of conflictness intensity of STB.

Stopnja intenzivnosti konfliktnosti DTM	kategorija	skupina	oznaka
1.	visokokonfliktne	1, 6, 3	VK
2.	konfliktne	5, 2	K
3.	nizkokonfliktne	4	NK

Z metodološkega vidika je predlagana lestvica intenzitete konfliktnosti DTM v Vmesni Evropi sedaj uporabna tudi za klasičen geografski prikaz DTM po intenziteti njihove konfliktnosti n (Sl. 5). To potem odpira možnost izvajanja nadaljnjega tako kvalitativnega kot tudi kvantitativnega raziskovanja in proučevanja

političnogeoografskih odtenkov značilnosti tako DTM v Vmesni Evropi kot tudi Vmesne Evrope kot regije.

Sl. 5: Geografska porazdelitev intenzivnosti konfliktnosti DTM v VmE.

Fig. 5: Geographical distribution of conflictness intensity of STB in Europe in Between.

Kartogram nam razkriva, da se rezultat empirične analize v glavnem ujema s političnogeoografskimi znanji, vendar jih empirični pristop k raziskovanju bistveno razsvetljuje in, kar je ključnega političnogeoografskega pomena, razkriva nova vprašanja, zlasti z vidika aktualne dinamike reteritorializacijskih procesov in njihovih političnih/geopolitičnih in geostrateških obrazov. To pa je že druga tema.

7. SKLEP

Ob nadaljevanju političnogeoografske kvalitativne analize značilnosti DTM v Vmesni Evropi, tukaj doseženih na kvalitativen način, bi lahko uporabili tudi druga teoretična znanja, vendar bi se zagotovo vrnil k metodi hierarhičnega razvrščanja in drugim empiričnim metodam, kot so regresijska metoda, faktorska analiza, analiza glavnih komponent in kanonična korelacijska analiza ter drugi sofisticirani multivariatni pristopi, npr. LISREL in večrazsežnostni-večmetodni pristop MTMM. Gradili bi model/-e, ga/jih izboljševali, preverjali veljavnost in zanesljivost konstruktov in merjenja, ustreznost operacionalizacije in uporabo metod, kakovost in do-

delanost domnev, celoviteje bi analizirali vzajemne vplive značilnosti/spremenljivk in tako poglobili poglede v relativni prostor.

Na enak način kot smo empirično analizirali na primeru značilnosti/spremenljivke konfliktnost DTM, bi lahko izvajali podrobnejšo analizo drugih značilnosti DTM/spremenljivk. Vsekakor bi se bilo smiselno spraševati o medsebojnih vplivih značilnosti/spremenljivk, o smereh le-teh in vzročno-posledičnih odnosih. Križanja skupin in značilnosti DTM bi ponudila veliko več, kot smo lahko dosegli tukaj.

Najpomembnejše tukajšnje spoznanje je, da je kombinacija kvalitativnega in kvantitativnega razisko-

vanja možna in potrebna za politično geografsko celovitejšo "sintezo" spoznanj in metod raziskovanja teritorialnih pojavov v prostoru ter njihovo celovitejše vključevanje v družboslovni znanstveni sistem. Prednostni namen prispevka ni bil analiza katerekoli značilnosti DTM posebej, vendar primer, ki smo ga naredili za spremenljivko konfliktnost DTM, jasno kaže, da s takšno kombinacijo dosežemo tako po kakovosti kot po obsegu višjo raven znanja o teritorialnih pojavih, procesih, odnosih in aktivnostih.

Ne domišljamo si, da smo tukaj naredili najboljše mogoče, ponujamo pa izhodišče za izboljšanje raziskovanja na ravni ideje in metode.

SOME FUNDAMENTAL CHARACTERISTICS OF STATE TERRITORIAL BOUNDARIES IN THE EUROPE IN BETWEEN – AN EXAMPLE OF THE APPLICATION OF THE CLUSTER ANALYSIS METHOD

Filip TUNJIĆ

Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, SI-1000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad 25

e-mail: filip.tunjic@mors.si

SUMMARY

Political geography, dealing with its subject and installing social relevant phenomena into a real space, predominantly operates with qualitative knowledge, data and information. Researchers, along otherwise systematic and rigorously logical qualitative knowledge, relatively rarely encroach on the field of quantitative research that offers more explicit, systematic and for control more open analytical data and steps. The purpose of this article is to present how it is possible, on a case of Cluster Analysis method, predominantly abstract phenomenon, as characteristics of state territorial boundaries (STB) undoubtedly are, put in a mathematic relational numerical system and measure them empirically. However, putting the empirical results of the case of characteristic/variable conflictness STB back into qualitative relations, at least in some lines, we "translate" them back into politico-geographical, predominantly theoretical research. This circle offers us a new quality of politico-geographical knowledge of this segment of the territorial reality of Europe in Between, especially in segment of conflictness of STB.

Author is well aware of the limitation and robustness of the method presented here but he considers that this fact does not put the article aside of its aim. The article presents a relatively higher quality of politico-geographical "synthesis" that is how we can using a combined qualitative-quantitative research in political geography reach a higher level of knowledge of territorial phenomena, processes, relations and activities, as by quality as by range.

Key words: Europe in between, state territorial boundaries, conflictness of STB

LITERATURA

- Aalto, Pami (2001):** Structural Geopolitics in Europe. (<http://www.copry.dk/publications/wp/wp%202001/22-2001.doc>), 16. 3. 2003.
- Aldenderfer, M. S., Blashfield, R. K. (1984):** Cluster Analysis. Beverly Hills, Sage.
- Anderson, M., Bort, E. (eds.) (1998):** The Frontiers of Europe. London – Washington, Pinter.
- Anderson, M. (1996):** Frontiers. Territory and State Formation in the Modern World. Cambridge, Polity Press.
- Anderson, W. E. (1999):** Geopolitics: International Boundaries as Fighting Place. V: Gray, S. C., Sloan, G. (eds.): Geopolitics, Geography and Strategy. The Journal of Strategic Studies, 22, 2/3, 125–136.
- Bailey, K. D. (1983):** Sociological classification and cluster analysis. Quality and Quantity, 17, 251–268.
- Balažic, M. (2001):** Velika Slovenija: Klasični in novi geopolitični koncepti. Teorija in praksa, 38, 2. Ljubljana, 231–243.
- Boggs, S. W. (1940):** International boundaries: A Study of Boundary Functions and Problems. New York, Columbia University Press.
- Boggs, S. W. (1970):** The International Regulations of Border Disputes. London, Thames and Hudson.
- Bouthoul, G. (1959):** La guerre. Paris.
- Bowman, I. (1928):** The New World: Problems in Political Geography. (ed. IV). Yonkers-on-Hudson, New York and Chicago, Illinois, World Book Company.
- Brzezinski, Z. (1995) [1993]:** Izven nadzora: Globalno vrenje na pragu 21. stoletja. Ljubljana, Arah Consulting.
- Brzezinski, Z. (1997):** The Grand Chessboard. American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. Basic Books.
- Bufon, M. (1997):** Države, narodi, manjšine: politično-geografski oris. Geografski vestnik, 69, 114.
- Cohen, B. S. (1994):** Geopolitics in the New Era: A New Perspective on an Old Discipline. V: Demko, G. J., Wood, W. B.: Reordering the World. Geopolitical Perspectives of the Twenty-first Century. Boulder – San Francisco – Oxford, Westview Press.
- Cohen, B. S. (1999):** The Geopolitics of an Evolving World System: From Conflict to Accommodation. V: Diehl, F. P.: A Road Map to War, Territorial Dimensions of International Conflict. Nashville – London, Vanderbilt University Press.
- Cox, R. K. (2002):** Political Geography. Territory, State, and Society. Blackwell Publishers.
- Cviic, C. (1997):** The New Balance of Power in South-Eastern Europe: Notes Towards a Provisional Assessment. V: Tunander, O., Baev, P., Einagel, I. V. (eds): Geopolitics in Post-Wall Europe: Security, Territory and Identity. Oslo, PRIO.
- Duchacek, I. (1986):** The Territorial Dimension of Politics: Within, Among, and Across Nations. Boulder – London, Westview Press.
- Fawcett, C. B. (1918):** Frontiers, A Study In Political Geography. Oxford, Clarendon Press.
- Ferligoj, A., Kropivnik, S. (1998):** Multivariatna analiza: primeri. Ljubljana, FDV.
- Ferligoj, A., Leskošek, K., Kogovšek, T. (1995):** Zanesljivost in veljavnost merjenja. Metodološki zvezki 11. Ljubljana, FDV.
- Fischer, E. (1948):** On Boundaries. World Politics.
- Forsberg, T. (ed.) (1995):** Contested Territory: Border Disputes at the Edge of the Former Soviet Empire. England – USA, Edward Elgar.
- Foucher, M. (1990):** Les frontieres dans la nouvelle Europe. Politique étrangere, 55/3, 575–587.
- Foucher, M. (1993):** Fragments d'Europe: Atlas de l'Europe médiane et orientale. Paris, Fayard.
- Foucher, M. (1998):** The Geopolitics of European Frontiers. V: Anderson, M., Bort, E.: The Frontiers of Europe. London – Washington, Pinter, 235–250.
- Gawrych, W. G. (1997):** Roots of Bosnian Realities. Military Review, July–August, 79–86.
- Glassner, M., Blij, H. (1989):** Systematic Political Geography. 4th ed. New York, John Wiley.
- Gottman, J. (1973):** The Significant of Territory. Charlottesville, University Press of Virginia.
- Grčić, M. (1989):** Opšta politička geografija. Beograd, Geografski fakultet.
- Hartshorne, R. (1939):** The Nature of Geography. A Critical Survey of Current Thought in the Light of the Past. Annals of the Assoc. of Amer. Geographers, XXIX, 3–4. Pennsylvania, Association Lancaster.
- Hassner, P. (1997):** Obstinate and Obsolete: Non-Territorial Transnational Forces versus the European Territorial States. V: Tunander, O., Baev, P., Einagel, I. V. (eds): Geopolitics in Post-Wall Europe: Security, Territory and Identity. Oslo, PRIO.
- Hassner, P. (1993):** Beyond Nationalism and Internationalism: Ethnicity and World Order. Survival, 35, 2, 49–65.
- Hensel, R. P. (1994):** One Things Leads to Another: Recurrent Militarized Disputes in Latin America, 1816–1986. Journal of Peace Research, 31, 3, 281–297.
- Isard, W. (1992):** Understanding Conflict and the Science of Peace. Cambridge, Blackwell.
- Johansson, R. (1999):** The Impact of Imagination History, Territoriality and Perceived Affinity. In: Tägil, S. (ed.): Regions in Central Europe. The Legacy of History. London, Hurst & Co. (Publishers) Ltd.
- Jones, S. B. (1945):** Boundary-Making, a Handbook for Statesmen. Washington.
- Kirby, A., Ward, M. (1987):** The Spatial Analysis of Peace and War. Comparative Political Studies, 20, 293–313.
- Kolossov, V. A., O'Loughlin, J. (1998):** New Borders for New World Orders: Territorialities at the Fin- de- Siecle. Geo-Journal, 44/3, 259–73.

- Kratochwil, F. (1986):** *Of Systems, Boundaries, and Territoriality: An Inquiry Into the Formation of the State System.* World Politics, 39, 27–52.
- Lapradelle, P. D. (1928):** *La frontiere: étude de droit international.* Paris, Les Editions internationales.
- Lorr, M. (1983):** Cluster analysis for social sciences: Techniques for analyzing and simplifying complex blocks of data. San Francisco, Jossey-Bass.
- Luard, E. (1968):** *Conflict and Peace in the International System.* Boston.
- Luard, E. (1970):** *The International Regulation of Frontier Disputes.* London, Thames and Hudson.
- Medvedev, S. (1999):** *Across the Line: Borders in post-Westphalian Landscapes.* V: Eskelinen, H., Liikanen, I. Oksa, J. (eds.): *Curtains of Iron and Gold. Reconstructing Borders and Scales of Interaction.* Aldershot, Ashgate Pub. Ltd, 43–56.
- Mlinar, Z. (1994):** *Individuacija in globalizacija v prostoru.* Ljubljana, SAZU.
- Neuman, W. L. (2000):** *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches (2. ed).* Boston – London – Toronto – Sydney – Tokyo – Singapore, Allyn and Bacon.
- Nietschmann, B. (1994):** *The Fourth World: Nations Versus States.* V: Demko, G. J., Wood, W. B.: *Reordering the World. Geopolitical Perspectives of the Twenty-first Century.* Boulder – San Francisco – Oxford, Westview Press, 225–242.
- Nordquist, K.-Å. (1992):** *Peace and War. On Conditions for Durable Inter-State Boundary Agreements.* Doctoral thesis. Uppsala, Uppsala University, Department of Peace and Conflict Research.
- Paasi, A. (1986):** *The Institutionalisation of Regions: A Theoretical Framework for Understanding the Emergence of Regions and the Constitution of Regional Identity.* Fennia, 164, 105–146.
- Plevnik, D. (1999):** *A New NATO or Old Geopolitics?.* V: *European Security Into the 21st Century: Challenges of South Eastern Europe.* Zagreb, Croatian Center of Strategic Studies, 47–51.
- Richardson, L. F. (1960):** *Statistics of Deadly Quarrels.* Chicago, Quadrangle.
- Ruggie, J. G. (1993):** *Territoriality and Beyond: Problematizing Modernity in International Relations.* International Organization, 47, 1, 139–174.
- Rupnik, J. (1994):** *After Communism: What?.* Dædalus, Journal of the American Academy of Arts and Science, 123, 3, 90–114.
- Sieger, R. (1926):** *Die Grenze in der Politischen Geographie.* Zeitschrift für Geopolitik, 9, 661–671.
- Singer, J. D. (ed.) (1979):** *The Correlates of War I.* New York, The Free Press.
- Siverson, R., Starr, H. (1990):** *Opportunity, Willingness, and the Diffusion of War, 1816–1965.* American Political Science Review, 84, 47–68.
- Soja, E. W. (1971):** *The Political Organisation of Space.* Commission on College Geography of Assoc. of American Geographers. Washington, Resource Paper No 8.
- Splichal, S. (1990):** *Analiza besedil. Metodološki zvezki 6.* Ljubljana, FDV.
- Starr, H. (1978):** *Opportunity and Willingness as Ordering Concepts in the Study of War.* International Interactions 4, 363–387.
- Starr, H., Most, B. (1976):** *The Substance and Study of Borders in International Relations Research.* International Studies Quarterly, 20, 581–620.
- Tägil, S. (1977):** *Studying Boundary Conflicts.* Esselte Studium, Lund.
- Topalović, D. (2000):** *Balkanska Europa.* Zagreb, Diorama.
- Tunander, O. (1997):** *Post-Cold War Europe: Synthesis of a Bipolar Friend-Foe Structure and a Hierarchic Cosmos-Chaos Structure?.* V: Tunander, O., Baev, P., Einagel, I. V. (eds.): *Geopolitics in Post-Wall Europe: Security, Territory and Identity.* Oslo, PRIO.
- Vogt, W. P. (1993):** *Dictionary of Statistics and Methodology.* London, SAGE Publications.
- Vučić, P. (1995):** *Politička sudbina Hrvatske: geopolitičke i geostrateške karakteristike Hrvatske.* Zagreb, Mladost.
- Wæver, O. (1997a):** *Concepts of Security.* Copenhagen, University of Copenhagen, Institute of Political Science.
- Wæver, O. (1997b):** *Imperial Metaphors: Emerging European Analogies to Pre-Nation-State Imperial Systems.* V: Tunander, O., Baev, P., Einagel, I. V. (eds.): *Geopolitics in Post-Wall Europe: Security, Territory and Identity.* Oslo, PRIO.
- Wallensteen, P., Sollenberg, M. (1998):** *Armed Conflict and Regional Conflict Complexes, 1989–97.* Journal of Peace Research, 35, 5, 621–634.
- Weigert, H. W. et al. (1957):** *Principles of Political Geography.* New York.
- Wesley, J. (1962):** *Frequency of Wars and Geographical Opportunity.* Journal of Conflict Resolution 6, 387–389.
- Wight, M. (1977):** *Systems of States.* Leicester, Leicester University Press.